

„piros gombként
szorongó tér:
háttal a falnak”

Az első ciklus sorról sorra haladó, tudatos építkezése a másodikban programmá válik, míg a harmadikban a megszólalás és szavakba önteni való képtelenség megfogalmazása a költő nem titkolt célja.

Ha Lajtós Nóra utolsó ciklusára tekintünk, akkor azonnal szembeötlik a halálra való gyűjtögetés, a sziszifuszi munka, amely betegségekkel és kórházi kínládásokkal teli. A kötet utolsó költeményei így a fájdalom és a széteséssel való küzdés verseivé növekednek. S talán pontosan ezért menekült a szerző abba a hatalmas munkába, a szavaktól szavakba történő kínládás átkos gyönyörébe, hogy ez sohasem történjen meg.

Bábel (barna tus, karton)

Győri László

Az okok háza

Végül is múlik minden másan,
dobd el a magyarázatot,
hiszen az is becsapni fog.
Az okok nagy házában ágyon,

földön alusznak egy rakáson
a részeg, betörő okok:
ágy tetején egy nő vihog,
álmában hímtagot nyalábol

egy kékharisnya, tiszta téboly
a ház, akár egy szajhatábor.
Nincs itthon az igazi ok.

Itt mindnyájan hívatlanok.

Vagy talán túl sötét van itthon:
szerencse-, sors- vagy más szurok-
sötét. S nem rajtuk kéne múlnom.

Dicsőség

Eluntam az úrhajósét,
úrtelenül is izgató tét
bárhova hágni, már naponként
ugyanúgy élet és halál.

És már eluntam minden hősét,
az ő dicsük, a habverőét.
A dicsőségük nem dicsőség,
habot ver csak a drótspirál.

Ki tudja már, mi, hogyan történt,
de dicsőség az árnyban önként
rejtőzködőnek, több verőfényt!
Ragyogást üss rá, napsugár!

Lámpafény

A kiadó szobák
ablaka, mint illik,
mind sötétre nyílik,
s ott ég a legtovább
a lámpa minden évszak
magas éjszakáin át.
A jel, hogy ott van Észak,
hívni a tétovát.

Vándor, a tekinteted
ide vesd föl hozzánk,
mi, habár idegenek,
léptedet, tarisznyád
híven igazítánk
észak, nyugat, kelet,
dél útjára, bízd ránk
csillagmenetedet!

Csak erre jöjj, idegen,
ha egyszer idetévedsz,
csak tekints föl, idefenn
a fény is mágnesség lesz.

Induljunk együtt, ennyien,
ahová csak el akarsz érni
bolyongó utadon, vándor,
végre már bizton kimérni,
azt az egyetlent akárhol.

Az eperfa

Meghalt a nagya,
a nevére Király.
Hova tűnt az a fa?
Az udvar oly sivár!

Amíg élt, az eper
ágával földre nyúlt,
lila szeme ezer-,
millió számra hullt.

És egész nyáron át.
A szárnyas, tarka nép
elé már Kánaánt
terítve szerteszt.

Hogy falták fulladó,
óriás gégeként
a nagy fa áradó,
ősi, nagy özönét!

A derekán odú,
mégis a legnagyobb.
A famászó fiú
hegyében imbolyog.

Ekevasat akaszt,
a fa legmagasabb
ágára, a magast
hadd járja be a hang.

Kibámul messzire,
de minden ugyanaz,
egy hang teríti be,
cseng-bong az ekevas.

És a nagya szól:
– Leesel, kisfiam.
– Ugyan már, nagyanyó!
De ő már messze van.

Elment a nagya,
és lefűrészelik
egyszeriben a fa
gomolygó gallyait.

Még a férje keze
ültette azt a fát,
és ő, az özvegye,
vele élt legalább.

Mintha gyerekei
úgy éltek volna túl:
végre kidönteni
nem tiltja makacsul.

Kivágták szaporán,
mit se várva. Halott.
Most vált csak igazán
halottá az a holt.

Koncsek József

Fohászkodás régiekhez

Könyvem írása közben

Ígéretük nyomják vállam,
s alig írok mostanában,
kérdőgetek régiket,
mesterek, ó, segítsetek.

...felhívom da Vincit,
azt mondják: „...de nincs itt...”
s mondom: „hogyan hogy nincs itt?
nem ott nincs itt, itt nincs itt...”

...hívom akkor Van Goghot,
oldaná meg a dolgot,
s ezt felelik: „van Gógunk,
miatta is aggódunk...”

Tán Proust? Őt sem találtam,
eltűnt idő nyomában,
egész más volt az a korszak,
a szép lányok elbimbóztak.

Megkérdezem Mikszáth Kálmánt,
jaj, mit tegyek ilyen árván,
„Mert te nem úgy mesélsz, mint én
vagy a Jókai Mór.... szintén,

node, a bú ne lankasson,
írd meg könyved, a kőasszonyt,
nézlek, mennyit kínlódsz velem,
s nincs meg, csak a lelke fele.

Nyivákoltok, macskafiak,
ilyenek vagytok, maiak,
nemcsak nézni, megkívánni,
tenni kell hát, s aztán bármi...

Gondolok én sok jó nagyot,
hej, de olyan magam vagyok,
három éve alig írok,
bámulom a szűz papírot.

S Vasy Géza fog egy krétát,
égnek támasztja a létrát,
odaírja: „édeseim,
valljátok meg, édes e kín.”

S akkor mondja Juhász Ferenc:
„Tinta köll meg konyhakredenc,
azon írtam époszaim,
s túlnőttek a lét hosszain.”

Kis Pál István

Sercenéseim prózában és versben

1.

A Mester és a királycsináló

A sztratégoszok vezetője őszinte érdeklődéssel méregette az athéni palotába belépő vendéget. Látszatra is vagy húsz évvel idősebb, az általa oly nagyra becsült szobrásznál, Pheidiasznál. No, persze érthető, a mestere volt. A kopott és az utazástól megviselt khlamüsz, a közrendűségük ellenére is önérzetes férfiak méltóságával viselte.

– Eleutherai Müron, a szobrász vagyok. Hívattál, Uram!

– Igen, kiváló tanítványod, Pheidiasz ajánlott a figyelmembe, ezért kérettelek Athénba, Mester – mutatott, helyet kínálva, szemközti heverőre.

– Megtisztel, Uram, a figyelmed, s megvallom, jólesik a hajdan volt tanítvány nagyrabecsülése is – ült a heverő szélére, persze csak úgy oldalvást. – Miben állhatok szolgálatodra?

– Látom, Mester a szemeiden, te is fáradt vagy. Neked nyilván az út, nekem a nap volt hosszú, rövid leszek. Földid, így nyilván jól ismered Morümiont, róla lenne szó.

– Morümion – terült szét a törődött, fáradt utazó arcán a mosoly – a bajnok, az olimpián kétszer is győztes pentatlonista. Ki ne ismerné őt Eleutherában. Olyan virágosó, diadalmenet és ünneplés fogadta őt hazatérésekor, hogy azóta is mindenki arról beszél.

– Hallottuk itt is a híret – vakargatta állát a fősztratégosz –, de azt is hallottuk, hogy egy egyszerű kőfaragóval akarják elkészíttetni az Olümpiában felállítandó szobrát. Pheidiasz felajánlotta a bronzba öntés költségeit, de ragaszkodik ahhoz, hogy te kapj megbízást a szobor elkészítésére.

Müron szeme felcsillant, arca még az előbbinél is szélesebb mosolyra derült.

– Pheidiasz nagyhírű mester lett, amióta elhagyta a műhelyemet, ha át tudja vállalni a bronzba öntés költségeit, akár az elkészítésre szóló megbízatást is megkaphatja.

– Nem, Mester, nem! Pheidiaszt megvádolták a sztratégoszok tanácsában, hogy üzletel a bronzöntésre kapott pénzekkel. A vád persze igaztalan, épp ezért, amíg a nevét tisztára nem mosta, nem hajlandó bronzhoz nyúlni.

– Igen, ez rá vall – gondol bele a Mester, ám szemében változatlanul ott bujkált a huncut csillogás. – De van itt azért más gond is...

– Más gond? – meredt rá némi csalódottsággal a sztratégoszok feje.

– Az egyszerű kőfaragó, akire rábízták a szobor elkészítését, az is én volnék...

– Hmm... téged az eleutheraiak csak egyszerű kőfaragóként tartanak számon?

– Mifelénk már csak így nevezik a szobrászokat, Uram.

Persze, ha belegondol – intett kínáló mozdulattal a kitöltött boroskehelyre –, az athéni sztratégoszok tanácsában is csak ő tekint Pheidiaszra, mint szobrászra és művészre, a többieknek csak kőfaragó, ha nem épp sírkőfaragó.

– Amit mondasz, meglep, de meg is nyugtat – kínálta vendégét gyümölcscsel –, a kérés egyik fele hát megoldódott. A megbízatás már a tied!

– Mi több – tette hozzá Müron egy fürt szőlővel babrálva –, el is készültem már veled. Ő, a híres Morümion állt modellt a Diszkobolosz című kőszobromhoz.

– És azt akarják felállítani az éliszi Olümpiában? Tudtommal, oda bronzszobrot várnak a szülővárostól.

– Ez így igaz. De most nincs rá pénz. A perzsák által felégetett város lassan épül, sok a gondja, és közadakozásból sem akar összejönni az a 250 drachma, ami a kiöntéshez kellene.

– Akkor nyilván jól jön, ha én most odaadom neked a Pheidiasz által felajánlott 300 darchmát?

– Uram! A gond, hogy én az alkotó vagyok, s nem az, aki dönt. Nálunk a Király meg az arisztokraták döntenek, nem szeretik, ha bárki beleszól az ügyeikbe.

– Ismerem őket, nehéz velük – ismerte el a jeles demokrata –, de ki lehet őket játszani. Csináld azt, amit én, viselkedj úgy, mintha király volnál.

– Én?

– Igen. Pheidiasz egyébként az mondta rólad, hogy te vagy a szobrászok királya, és hogy ezt Spártától Athénig és Peloponnészosz-szerte mindenki tudja. Mondd ugyanezt magadról, de ha úgy jobban hangzik a fülüknek, jelentsd ki, hogy te vagy a kő- és sírkőfaragók királya, a szobor ügye pedig csak rád tartozik. Ha ők hozzáadták már a magukét, a többi a te, és csak a te dolgod. Ennyi!

– Hát nem is tudom – töprengett Müron – az, hogy Mester, talán helyénvaló, de hogy Király... azt az istenek akarhatják csak.

– Majd holnap megbeszélem velük, vedd úgy, hogy már helyben is hagyták.

– Hízogó a közbenjárásod, Uram – simított el arcán egy mosolyt a Mester –, de azt azért mégsem mondhatom az eleutherai uralkodónak, hogy az athéni fősztratégosz járta ki nekem az istenek támogatását.

– Mondd meg neki, ha nem hiszi, járjon utána, Pheidiasz a delphoi jósdát is képes lefizetni a kedvedért.

– No, akkor a legbölcsebb az lesz, ha hallgatok erről a látogatásról, meg Pheidiasz példátlan nagyvonalúságáról.

– Az bizony kifejezetten a kedvünk szerint való lenne – kacintott a fősztratégosz, miközben a szobrász kezébe nyomta a bőrszénnyt a 300 drachmával, és egészen az ajtóig kísérte. – Akkor hát megegyeztünk, Mester, nem is láttuk egymást!

Az ajtó hangtalanul bezárult, csönd lett. Periklész az ablakhoz sétált, nézte, hosszan nézte a lassan elkészülő Parthenont. Arra gondolt; a bajnokok legyőzhetetlenek, a mesterek utolérhetetlenek, a királycsinálók viszont már-már istenek!

2.

...Pál és Barabás...

de hát mi emberek vagyunk és nem Istenek
ismétlik riadtan tágra meredt szemmel
Jézusban higgyetek... a csoda is tőle van
bár még ő sem Isten csak Isten-fia ember

Lisztria térdepel...
térdepel de nem hisz...

csak hirdetjük az igét – esküszik az egyik –
az egy igaz Istenét – bólint rá a másik –
Mercurius Jupiter... tévhit itt már minden...
nem mi vagyunk s akit hiszünk
hatalmasabb Isten

Lisztria behódol...
behódol de nem hisz...

dobáljatok kővel mi mégis tagadunk
sebet kapunk mert nem vagyunk
akárhogy is akarnátok
mi egy másik pogány hitben
bárha érte bosszút álltok
mégse vagyunk mi az Isten...

Lisztria elnémul...
elnémul de nem hisz...

3.

Akkor most mi legyen a neve?

Akkoriban született, amikor a gyerekek a Téalapót várták Mikulás helyett, a Karácsonyt meg Szeretetünnepnek kellett hívni... Szóval, akkor...

Az édesanyját Máriának hívták, és szövőnő volt a Magyar Posztógyárban, az apja, Gerendás József ácsmester volt az 5. sz. Építőipari Vállalatnál.

A Sors valahogy úgy rendezte, hogy a gyermekük épp a Szeretetünnep elő-

estéjén látta meg a napvilágot. A gyárvárosi szülészeti ügyeletes orvosa, miután az újszülöttet az asszisztáló nővérke kezébe adta, elégedetten fordult a fáradtan mosolygó Gerendás Józsefné, született Galambos Máriához.

– No, kedveském! Mi legyen a kisfiú neve?

– Ő maga a Megváltó! A neve Jézus! – suttogta boldogan, de elhaló hangon az asszony, majd álomba szenderült.

Az orvos meg a nővér riadtan összenéztek, aztán diszkréten visszavonultak tanácskozni.

– Akkor most mi írjak be? – így a nővér.

– Ha jól hallottam Bélust mondott...

– Igen, Doktor úr – bólintott a nővér –, majd ráírta a kis karszalagra: Gerendás Béla
Az újszülött nyugodtan és szelíden mosolygott, amikor betették a többi, hangosan sírdogáló újszülött közé!

4.

... Isac és az Atya...

nem tudhatja senki
hogy Te súgtad fülemben
hol hagyta áruló nyomot
még azt hinnék eretnek
bennem az elme
pedig te tudod hogy
vakbuzgó vagyok

(Csak a kertet figyeld
végében ott az almafát
mért marad hulltában is tied
almái közül az egyik
s mily törvényt követ a másik
a szomszédba hullva át (?))

és én figyeltem amint azt Te súgtad
a kert az eget a ragyogó Tejút
lestem a mozgást a teret és az időt
és a tömegvonzást hogy szüli az erőt
s mindazt mit ekként magam értem tetten
Principia címmel buzgón lejegyeztem

ám kevés a sugallat a jelenés csak álom
a legvégső tudás számomra is titok
aranyat a vasból akárhogy próbálom
csinálni még mindig...
hiába...
nem tudok...

5. A környezettudatos polgár

Amikor Samsa úr megvásárolta házát a város szélén, elhatározta, hogy kivágatja a kis lak fölé tornyosuló hatalmas fát a kertből, s mert egyébként törvénytisztelő polgár volt, engedélyért folyamodott az előljáráshoz. Az illetékes ügyintéző persze nem takarékoskodott a feddő intéssel, a segítő szándékú, de határozott rendreutasítással. Szózatának lényege és veleje az volt, hogy egy környezettudatos polgár nem vág ki, csak úgy ukmukfukk, egy ilyen gyönyörű faóriást.

Hónapokig várt a határozatra, amely természetesen elutasító lett. Eleinte bosszankodott, ám amikor rájött, hogy a madarak éneke mindenért kárpótolja, beenyugodott. Ő napozni átjárt a szomszéd kertjébe, míg az családostól nála hűsölt. Nagy gondtalanságát csak a lombhullató ősök zavarták, merthogy az óriási fa irdatlan mennyiségű levelet szórt a házra és kertjére.

Nagy kupacokba majd zsákokba gyűjtötte az avart, s mert egyébként törvénytisztelő állampolgár volt, az előljárástól meghatározott rend és mód szerint égette azt el.

Aztán mégis kapott tőlük egy feddő és intelmező levelet, melynek lényege és veleje az volt, hogy egy környezettudatos polgár nem égeti el csak úgy ukmukfukk a kertjére hullott avart, amikor abból pompás komposztot is készíthetne.

Nincs más teendője, mint az előljárók által kijelölt szakértők instrukciója szerint, a kedvezményesen biztosított faanyagból komposztálót készíteni, a kertjében és háztartásában keletkező szerves hulladék szakszerű feldolgozására. Eleinte bosszankodott, de amikor négy év után sikerült a tavaszi kertrendezéshez valami trágyafélét előkaparnia a faketrecből, megnyugodott. Az orrát némiképp facsaró szagok ellenére idillinek érezte kertvárosi életét.

Egészen addig, míg a jeles város hulladékgazdálkodási cége el nem kezdte a szelektív hulladékgyűjtési kampányt. Csak úgy dőlt rá a körlevél, a prospektus meg a sajtóagitáció, melynek summázható üzenete az volt, hogy egy környezettudatos polgár nem keveri össze csak úgy ukmukfukk a szemetet, hanem gondosan szétválogatja. Nem éget, nem füstöl, nem rontja komfortérzetét komposztálóval,

hanem egyszerűen kéthetente, belegyömöszölve kékfedelű kukába, kirakja a háza elé, hogy azt onnan az arra hivatott és szerződött cég elvigye.

Felszámolta hát a komposztálóját, kiragasztotta hűtőgépére a hulladékszállítási naptárt, és példás rendszerességre szoktatta magát. Aztán újra eljött az ősz. Ő gondosan összegyűjtötte a lombot, a faóriás által elhullajtott, és a többi kerti növényről lemetszett gallyakat, s mivel az egyetlen gyűjtőedény kevésnek bizonyult, zsákokba gyömöszölve és ölnyi kötegekbe kötözve kitette a háza elé. Teltek múltak a hetek, a hónapok, és nem nyúlt hozzájuk senki. Nem csak az övéhez, senkiéhez a városrészben, a városban és a környező településeken...

Egy ideig még várta, hátha jön levél a szolgáltatótól, esetleg az előljárástól, vagy megjelenik a sajtóban valami arról, hogy mit tegyen ilyenkor egy környezettudatos polgár. De semmi. A rothadó levelek bűzös leve már az úttestre folyt, a kupacok egyre nőttek, a városrész szép lassan lakhatatlanná vált. Egy idő után Samsa úr már csak ült a háza előtti szemétkupacon, ízelt lábaival a potrohát vakargatva, izgága csápjáival a felborult hulladékgyűjtő edény tartalmát tapogatva. Nocsak, nocsak, mondogatta, még hogy környezettudatos polgár! Hm! A fenébe is...

6. ... James Cook utolsó monológja...

Ugye fiúk mi már tudjuk
Terra Australis nincsen
a déli-sark az Antarktisz
csak néhány sziget és jég
s tapasztalni már épp elég
ha tudásnak ez minden

az észak-nyugati átjáró
tán az is csak legenda
az Icy-foknál úr a jég s a hó
ha nincs is még lefagyva kéz s a láb
sajgó körmünkre leheljük imánkat sziszegve
(menjünk fiúk míg tehetjük melegebb vizekre)

hol (és ez nem legenda)
szerelmes ringás az élet
ha mienk lehet Hawai
s mienk a földi Éden
ki akarna megfagyni
az istenverte jégen

Kealakekula lagúnái várnak
fusson hát az elkötött dereglye
repítsen mint istenét a szárnyak
(merthogy Lononak hisznek
a derék bennszülöttek)
s tán csak nem kerül
e rozoga kis ladik
isteni fejembe...

(Epilógus helyett: Nyissznyaknyissz!)

Árkádok alatt (festett farönk)

Both Balázs

Hope

A szabadkai piacon találkoztak, Milo zöldséges sátra előtt. Délidő volt, sült húsok illata terjengett a forró levegőben. Dragomir jól ismerte a dinnyék, paprikafüzérek és ökölnyi vörös paradicsomok mögött cigarettafüstöt eregetve ácsorgó tagbaszadt férfit. Üzleti kapcsolatuk a régmúltban kezdődött. Milo, szájában a kihamvadt cigarettavéggel, a két férfi felé bökött, miközben egy öregasszonynak kimérte a kiló hagymát. Alapjában véve becsületes ember volt, ha nem számítjuk azt a pár év börtönt, amit csempészetért és illegális kereskedelmi tevékenységért kellett leülnie. De az már régen volt, az előző rendszerben. Dragomir, apjától örökölt tanyáján sertésstenyésztéssel foglalkozott. A takarmány ára és az időjárás jobban érdekelte, mint a nemzetközi politikai helyzet, bár dagadó pénztárcáját az utóbbinak köszönhette. Milo avatta be a kockázatoktól mentes üzletbe az elmúlt év tavaszán, ami a hízók eladásánál zsírosabb bevételhez juttatta a határ közeli tanya tulajdonosát. Mi tagadás, Dragomir szerette nagyon a pénzt, és ez a tulajdonság örökségül szállt apáról fiúra a családjában. – Én sem a fokhagymából vettem az új Mercedest – mondta novemberben Milo, és nevetve fújta az arcába a füstöt. Dragomir tanyáján a dollárok és ezereurós bankók csakhamar átváltoztak csinos, acélszerkezetű szénatárolóvá. Az ócska, rozsdáette, több száz ezer kilométert futott Peugeot-t hatéves Clióra cserélte. Ha továbbra is így dübörög az üzlet, jövő tavaszra ő is Mercedesszel jár. Persze Danica addigra kollégista lesz, és a belgrádi iskola sok pénzt felemészt majd. A helyi rendőrség, Zdenko, aki fehér Range Roverével járta a határt, némi jutalék fejében szemet hunyt a hónapok óta virágzó üzlet felett. Lapos pillantással végigmérte a két ügyfelet. Izmos, huszonéves férfiak, mint a legtöbb, akivel találkoztak. Olajos, barna bőrükön megvillant a déli napfény. Sortot és trikót viseltek, lábukon elnyűtt saruféleség. Milo azt mondta, afgánok. Nem számít, a pénzen már megosztottak evés közben. Dragomir jóllakottan megtörölte a száját, rágyújtott, majd intett a két ácsorgó fiatalembernek, hogy szálljanak be. A szabadkai rendszámú égszínké Renault pillanatok alatt eltűnt a poros úton Milovan Kusic egyéni vállalkozó tekintete elől.

Dragomir felesége vacsorához terített. Sajtot, túrót és frissen szedett zöldséget tett a gyér lámpafényben álló vaskos faasztalra. Negyvenes éveiben járó, szemrevaló asszonyka volt. Hangtalanul a férfiak elé tette az ételt, és kilebbent a konyháról. Az afgánok fojtott hangon beszélgettek. Mindkettő tűrhetően értette az angolt, a megszokott forgatókönyv szerint Danica volt a tolmács. Dragomir figyelmét az ég vizsgálata közben sem kerülte el, hogy a lány éjfekete haja, metszett szeme és hídként ívelő szemöldöke elbűvölte őket. – A Balkán legszebb virága vagy – bökolt

Omaid. – My name means „hope” in English – mondta a lányra villantva hófehér ragadozómosolyát, és Danica visszamosolygott. A szabadkai gimnáziumba járt, angol tagozatos osztályba. Megszokta már, hogy idegenek járnak a tanyán, esznek, alszanak pár órát, hogy az éjszaka sötétjében apja vezetésével nekivágjanak a drótkerítéssel lezárt határnak, amelyet a túloldalon dzsipekkel, teherautókkal és helikopterekkel járőröző határőrök állandóan szemmel tartanak. Ahogy a földjüket is. Reggelente, a váltáskor vették észre a kukoricatábla szélén kéklő, gazdátlan „Unicef” feliratú hátizsákokat, a hátrahagyott borotvákat, esőkabátokat.

Danica szerette a menő cuccokat és a szórakozást; nem volt nehéz elfogadnia a messziről jött idegenek jelenlétét, az alkalmankénti tolmácsolást. – Éjszaka kell mennetek, hajnal előtt – magyarázta. – Apám elvisz benneteket a magyar határigmutatott Dragomirra, akinek kopaszodó homlokán nehéz verejtékcseppek ültek. My father. The Hungarian border. Nem bánta volna, ha már reggel van, mikor az aranyló nap felkúszik a halvány égboltra, és híre-hamva sincs a házában Omaidnak és Salednek. A disznók élesen felvisítottak az ólban. Tizenegyet ütött a falióra.

Fülledt nyáréjszaka borult a tájra. A sötéten perzselő levegőben, valahol Szabadka felett, mint vörös léggömb, lebegett a hold. Dragomir az éjjellátóval végigpásztázta a határt. Az elemlámpák sárga fényköröket írtak a dróthálóra; a katonák ellenőrzik a kerítést. Omaid és Saled csendben kuporogtak a szénabálák között. Mikor a felhők fekete lepelbe rejtették a holdat, alkalmasnak látta az elindulást. A tücskök szimfonikus zenekara kifulladás nélkül húzta a selymes fűben, ahol a három férfi lapult. Centiméterről centiméterre, kúszva közelítették meg a gyümölcsöst. A két afgán gyakorlottan, nesztelen mozdulatokkal haladt, mintha fejből ismernék a birtokát. Frontharcosok – gondolta Dragomir. Hasalt a puha, homokos talajon, szemeit az éjjellátó lencséjére tapasztva. Az almafák dús lombja megzizent felettük. Százötven méterre lehettek a kerítéstől, de olyan érzése támadt, mintha más kontinens felé tartanának. Két hete kevesebb volt itt a határőr. Az éjjellátó kettős, zöld fénykörében kirajzolódott a fából épült magasles képe. Aki a toronyban ül, éjjellátóval, hőkamerával van felszerelve, de az embernyi magasra nőtt napraforgótól már nem láthatja őket - ha a tábla szélén haladva sikerül eljutniuk az árokig, rejtve maradnak előle. Van még egy gyalogos járőrpár a szakaszon, amíg nem ballagnak el a magasles irányába, lapulni kell a napraforgósban. Egyfolytában nem juthatnak el az árok vonaláig; a járőr húszlépésenként megáll, és éjjellátóval figyeli a területet. Ma éjjel legalább az erővágóra nem lesz szükség. Tegnap traktorozás közben egy markológép kezelője odaintette a kerítéshez. Az áteresznél kábelt fektetnek – mondta - a csőből kivették a NATO-drótot. A markoló kanala eltakarította a kerítést, a helyén gödör tátong. Szabad az út Magyarországra. Belenézett az átereszbe: a végén csak földet látott és pár vékony ágat. Bólintott, és a kerítésen átgyúrt egy százeurózt.

Továbbkúsztak a napraforgótábla oldalában. A térdét felsebezte egy pengeéles kődarab; odakapott, a tenyere véres lett. Iszonyúan sajgott, de nem volt vesztegetni való idő. Tíz méternyire sötétlett a biztonságosabb rejtőzést kínáló vízelvezető árok. Keresőlámpa fénye kaszabolta fejük felett a sötétséget; rendőrségi terepjáró haladt lépésben a túloldalon. Az éj sötét tömbként borult följük megint. Pisszenés nélkül, mint három holttest, heverték a térdig érő fűben. A térde lüktetve fájt. Saled intett; szabad az út, de Dragomir időben megragadta a karját. A toronyban ülő őr megint végigkémlelte a tájat, majd lekászálódott a magaslesről. Továbbkúsztak az árok irányába. A másfél méter mély, kövér fűvel benőtt vízelvezetőben térdre ereszkedve haladtak a kerítés felé. A két gyalogos a toronyból lejtő őrszemmel beszélgetett; a gázrezsón lefőtt a kávé. Dragomirnak kinszenvedés volt minden méter, amit az árokban négykézláb mászva kellett megtennie. A perzselően forró levegőtől és a fájdalomtól egész teste úszott a verítékben. –They have noticed us – sutogta Omaid. Valóban, a túloldalról halk motozás hallatszott, de hirtelen ugyanolyan csend támadt, mint azelőtt, csak a tücsökzenekar játszott fáradhatatlanul.

Méterek voltak hátra az árok végéig, aztán a beton áteresz és egy másik ország. A tanya felől megint disznósivítás hallatszott, és Dragomir fél térdre ereszkedve fülelt. Felsőteste ekkor jelent meg az őrtorony éjjellátójának szálkeresztjén. Omaid és Saled számára nem volt visszaút. Go, go – mondta nekik. Egymás után, négykézláb másztak a hosszú betoncsőbe, melynek túloldalán a szabadságot? - Vagy maguk sem tudták, mit reméltek megtalálni. Egy ideig még hallotta, amint araszolnak, Omaid elől, mögötte Saled, majd újra csend lett. Bal térdében, mint tüzes kerék, forgott a fájdalom.

Tudta, hogy semmi esélyük. Ha nem is fogják őket el azonnal, a magyarok gondolkodás nélkül visszatoloncolják majd őket az első faluból, ahol a mélységi ellenőrzés horgára akadnak. Csikériáról. Felült az árokparton. Vászonnadrágja széthasadt, a szakadás szélein rozsdaszín vérfoltok. A nedves fű jólesően hűsítette a sebet, mely most már nem vérzett. Rágyújtott. A nyugati torony hőkamerája ekkor észlelte a bizonytalan körvonalú hófoltot. Mélyen leszívta tüdejére a füstöt, közben arra gondolt, hol tarthat a két afgán a csőben. A Balkán legszebb virága. Kik ezek az emberek, akik milliószámra elindulnak távoli országokból, hogy Európában próbáljanak szerencsét? Mit csinált huszonöt évig Omaid és Saled? Keleten az ég sötét lapjára a pirkadat halvány vörös sávot írt. Ideje hazafelé indulni, mielőtt kivilágosodik. A túloldalon süket csend. Sikerült volna nekik? Magyar oldalon is van kukoricás, meglapulhattak. Mindjárt itt az etetés ideje.

Németh István Péter

Balatoni kisposták

1. (Páلكövei anzix)

Majdnem Balaton-
közepig
tavaszi szántásként
sötétedik
megannyi jégkásás barázda
ám az
azon-
túli sávban
akárha
csak fény-
koccintotta de nem törte
föltündöklő tükörke
ó
a tó

2. Badacsonyi anzix

Együtt láttunk a tavon
Megannyi fénypásmát
Amikért a Balaton
Piktora is kifeszítette
Volna a vásznát
Fonyódot láttuk meg Boglárt Megette
Somogy kéklő hegyeit
Nem vártunk oda-hajóra pedig
Itten a nyárfapihék hófoltokká
Lettek a lépted alatt
És jött hogy meglepődtél Hoppá
Anyjuddal egy hattyufiók-csapat
Vadgesztenye ága virul A törött
Mondják Az Úr lelke lebeg a vizek fölött
Mi volt a múltó a mólón S mi az örök
Parti bodzavirág tányérja pörög

3. (Györki anzix)

Délidőben értünk a györki molóra.
Tényleg alig múlt tizenkét óra.
Karjaidban hunytam volna percre
szemem, ám pillám hasztalan ejtve,
sziveink a Balaton képeit,
lám, bennem is tovább keringéltetik:
tucatnyi rucáét folyvást, hébe-hóba két
koromszín rigóét, egy hófehér kócsagét,
s hogy az árva hattyú kenyerünkéből enni kér,
küszök közt kockás sikló tart a víz szélénél.
Lila a tükrös Szigliget balra akárha
a Badacsonynak, a másik hegynek az árnya,
és kéklük a menny Fonyód fölött. Alul
sárga sásliliom közé akác szirma hull...

4. (Keszthelyi anzix)

A szigetfürdő fatornya alatt
állunk. Balra a mólón platánok
fésültetik smaragd lombjaikat,
langy szellő a fodrász, utánuk

Fonyódtól Berényig fenyőkhöz siet
a szembeni partra, hát hagyd, nem untat
engem: egymásba kócolja hajunkat.

Ha már a Helka-hajó is kijárt, a liget
fáinál maradunk, nevetve híven
nyír és nyár között kincsen: kancsi rímen.

Látod, e park, ami költészet maga!
Kezed foghatom éppen, hol poéták hada
járt. Meg diák apám s anyám régesrég,
akik egymást még nem is ismerték.

5.
(Révfülöpi anzix)

Móló végén kánikulában
Pünkösdvasárnap délután van
arcunkon cirmol engesztelő
balatoni lenge szellő
estére vihar készülődik
ám a vízen Fonyódtól Révfülöpig
ragyogó röbögést játszik millió
kistükrével előttünk a tó
fölöttünk három vén testőr-jegenye
a kerttel együtt téged is féltene
míg Napbanézó arcod mímelve mártóz a
mind vadabb szelekbe mind a rózsa
hogyan apróka tűz csapjon ki a bimbójából
mire szemed nyitod és lángol lángol lángol

6.
(Tapolcai anzix I.)

Fölötted ernyő a nyárlomb lenne.
Lábfejednél malomkerék tótágast
hús habokon hiába forog, egyre
csak szóval ülsz. Kánikula bágyaszt.
Mint megannyi jól kikötött csónak
a halványsárga fal, a zöld levél
s a mennykóbaltja összeér
engedelmes tükörén a tónak.
S mire sorra rájuk mutatnál, a
vizen lebegő házat ablakaival
szellőcske törli széjjel, ripittyára
az ég kék mozaikját, holott nincs vihar
még. Bár volt. És készülődhet újra:
árnyamat leli árnyadba bújva.

7.
(Tapolcai anzix II.)

Készülnek légifotók napra nap:
hídon állunk mi is most a Malom-tó fölött
jegenyék-tartotta menny alatt,
talpuk alatt el csöndes víz hömpölyög;
fésül méregzöld hínárokra, ahogy halad.
Szellőben libben meg szép aranyhajad.
S nem tudok időről, hogy pillanat
övé avagy az egész sejtelmes öröklét,
ki leskeli főntről fejünknel fecskék röptét?
Halak kéklő hátát? Odébb aszfalt meg plakát,
foltokban itták be hársak mézes illatát.
De tudom, hol ring tündérrózsa, gyere!
S őzek szökése előtt merre fele
nyílik meg a pipacsok Vöröstengere.

8.
(Tapolcai anzix III.)

Bárcsak a Léthe, a Styx ilyen volna!
Akárha az itteni barlang tava. És benne
nekünk ehhez hasonlatos óvóhely is lenne
végül, egészen, lásd, anyaméh-forma.
Gondoltam erre szülővároskánk alatt,
mert ama alvilági folyón nem inganak
reményzöld fény-reflexek, s ott picinke halak
sem úszhatnak a feledés vizével szembe,
miképpen én a csónak orrából görnyedve.
Evezőm nem csobban habokba, de koppan
nyirkos kőfalakon szűk járatokban.
Aztán hagyom. S ha Kháron majd közelebbre ér,
vigye bár szemem pénzeit, mindent megér,
hogyan még egyszer hátranyúlhatok így kezédért.

9.
(Tapolcai anzix IV.)

Alighogy kiértünk a városka strandjára,
zápor szakadt az addig öntudatlan
emberfejekre, kik – láncos bóják akárha –
ringtak míg csak az első villám le nem csattant.
Hamarost ázott is két lekötött biciklink,
visszakerült ránk a cipő és vissza az ing,
s néztük a messziben a csobánci várfalat,
küllőzzön végig rajtuk újra a Nap.
Hát nekünk is jár ekkorka szerencse:
komor ég, de világoskék medence,
s hogy gyúlt tócsákban tükröződő hársfák
vigyáznák mindkettőnk hátizsákját,
bennük egy-egy csomókulcs, fésű, fürdőkendő.
Meg 100 magányos év, ha volna még kelendő.

10.
(Mellékdal egy tapolcai anzix hátoldalára)

Már hűvösödik ez a nyári este,
pedig órája sincs, hogy elköszöntem
Tőled. Gyűlnék a csillagok egyre
csak az indigó-égre fölöttem.
Állok alattuk káprázat-özönben,
vissza homlokod havára vágyva,
szabadra Hozzád kötözötten
míg lezuhan nehéz pilláim rácsa.
Hogy hűvösödik ez a nyári este!
Melled melegét ingembe mentve
állok rideg égitetek alatt --
Körmöd holdjai kélnek hunyt szemembe,
hiába oly piros rajtuk a lakk:
karácsonyi cipődön is átparázslanak.

Bertha Zoltán

Az „igaz devotio” apostolai

(Németh László régi erdélyi protestáns drámahőseiről)

Németh László mély kötődése a sok száz éves reformáció szellemiségéhez abban is katartikusan nyilatkozott meg, ahogyan történelmi drámáiban a régi erdélyi protestáns hősök személyiségét, azaz hitvalló őseink legkiválóbbjai közül többeket megelevenített. Misztótfalusi Kis Miklós, Bethlen Kata vagy Apáczai alakja ezekben a művekben történelmi példázat és identitásmeghatározó sorsjelkép is egyben: a reformáció eszmei törekvései által meghonosított alapvető és örökérvényű magatartásminták vallási, spirituális, emberi, nemzeti és erkölcsi értéksajátosságainak, markáns minőségvonásainak, máig ható eszméletű jelentőségének a szuggesztív felmutatása.

„A természet az emberhez kétfelől szól: kívülről mint érzékelhető világ s belülről mint nógató állapot. Az isteni ott ragyog a világban s ott feszeng az állapotban. A ragyogás felé vont szemek a kintit érzik inkább, a lelkükkel egy búraba zártak: a belsőt. Így születik meg a déli vallás: a görög s így az északi protestáns. De a természet egy (...) a kint csak áthajol a bennbe. Az isteni, mely hűséget követel, nem idegen attól, mely kintről, extázisban magához hív (...) Teljes vallás a kettő csak együtt lehet. Az európai vallás, melyre annyit gondolok, nem a görög, nem a protestáns, hanem az a görögprotestáns, mely épp nekünk magyaroknak, természetünk mélyéből ismerős¹ – elemzi Németh László a természetfölöttinek a természetesbe, az isteninek az égből az „emberbe költözését”² a görögség, majd a protestantizmus lényege szerint összefüggő életérzésében. Szerinte ez a magatartásban „szétivódó” vallás, ez a „protestáns bűvő patak” Kant „intellektualizmus” alatt, Dilthey munkássága „tövén” (mely „lényegében egy ember vallásos érzésének a történetbölcseleti önigazolása”) éppúgy tovább folyik, mint Ady valóságosságában.³ Kant erkölcsstana – fejtegeti – „az erkölcs abszolút gyökerét fogta meg”: a „belénk oltott nagy muszájt, amellyel mint tökéletlen teremtmények állandó küzdelemben állunk”; „ezért az Istentől belénk oltott muszájért folyt az iszonyú szellemi küzdelem itt: ezért volt szükség a tapasztalattól független tiszta észre, az ideákra s az erkölcs elsőbbségére a megismerés fölött. Az emberben van valami világtól független, biztos – amennyire tudatlanságunk ennek a szónak a használatát megengedi: isteni; amire életünkben támaszkodhatunk. A reformáció a vallásos élményt Isten és ember közvetlen viszonyára egyszerűsítette, Kant (...) a reformáció munkáját folytatta, amikor Isten és ember közt a kategórikus imperatívuszából csinált köldökzsinórt”.⁴